
УДК 339.972

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/5-78-8>

Мангушев Д. В.
Євтушенко В. А.
Задорожний В. І.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасному світі перед кожним підприємством постають питання збільшення своєї доходності. Одним із засобів виходу на нові ринки, підвищення якості продукції та збільшення прибутків є вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності. Передумовою успішної діяльності кожного підприємства є ефективність та структура управління. Компанія може займатися експортом, імпортом, реекспортом та реімпортом. У статті розглянуто теоретичні аспекти дослідження зовнішньоекономічної діяльності підприємства, практичні передумови інтеграції підприємств у світову економіку. Проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність підприємства на прикладі ТОВ «НВК «Технологія підйому», а також дано оцінку її діючому стану. Висвітлено проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємства та запропоновано шляхи щодо її поліпшення та більш ефективного управління.

Ключові слова: ЗЕД, підприємство, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, управління, планування.

Постановка проблеми. Сьогодні неможливо уявити діяльність сучасного великого підприємства без його виходу на міжнародний ринок. Кожна компанія прагне завоювати більшу частку ринку для збільшення прибутку та підвищення конкурентоспроможності. Успіх підприємств залежить від виходу на нові ринки збуту, не тільки місцеві, а й міжнародні. Будь-який бізнес має будувати міцні зовнішньоекономічні зв'язки та планувати свою діяльність для збільшення кількості збуту та будувати довгострокові відносини з іншими країнами.

В умовах формування ринкових відносин зростає роль планування зовнішньоекономічної діяльності. Сьогодні недостатньо досліджено проблеми планування зовнішньоекономічної діяльності для

компаній, який пріоритет повинно мати ЗЕД у стратегічному плануванні підприємства. Саме плануванню та вдосконаленню ЗЕД на підприємстві і присвячено дану статтю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження проблем, ефективності здійснення та вдосконалення ЗЕД на підприємстві займалися такі вчені, як О. Амоша, В. Бойко, П. Саблук, А. Кандиба, А. Осадчук, Е. Ковтун. Регулювання зовнішньоекономічної політики досліджували В. Геєць, А. Гальчинський та ін.

Незважаючи на те, що існує багато публікацій вітчизняних науковців, дослідження проблем в них визначено на рівні країни. На рівні підприємства дослідження не мали комплексного підходу. У зв'язку із цим потрібні доопрацювання та

уточнення методичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств на прикладі ТОВ «НВК «Технологія підйому» та розроблення пропозицій щодо її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Кожного дня зростає кількість компаній, які починають співпрацю з підприємствами інших країн. Для підвищення ефективності своєї роботи вони збирають інформацію про своїх партнерів, ринки збуту, вартість товарів, якість продукції та новітні розробки. Якісний аналіз зовнішньоекономічної діяльності необхідний бізнесу, адже цього потребує сучасність.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це сукупність організаційно-економічних, виробничо-господарських та оперативно-комерційних функцій підприємств, орієнтованих на світовий ринок, з урахуванням вибраної зовнішньоекономічної стратегії, форм і методів роботи на зарубіжних ринках за допомогою укладення договорів і орієнтування на імпорт та експорт продукції на міжнародних умовах. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності необхідний для досягнення максимальної ефективності під час реалізації товарів [1].

ЗЕД є важливою частиною всієї роботи компанії. Залежно від спрямування підприємницької діяльності (виробничий, комерційний, фінансовий або комбінований) та цілей виходу на зовнішній ринок існує кілька видів зовнішньоекономічної діяльності підприємства: зовнішня торгівля; міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини; міжнародні виробничі спеціалізація та кооперація; міжнародний маркетинг; моніторинг національної економічної політики та економіки світових зв'язків.

До українських підприємств та іноземних суб'єктів господарської діяльності застосовуються спеціальні санкції у разі порушення валютного, митного, податкового, іншого законодавства, пов'язаного з їхньою зовнішньоекономічною діяльністю.

Види спецсанкцій поділяються на [7]:

- накладання штрафів (фінансові санкції);
- застосування режиму ліцензування;
- тимчасове зупинення ЗЕД.

Під час організації зовнішньої діяльності підприємство може переслідувати одну або кілька цілей. Серед цілей може бути зростання ефективності виробництва або освоєння нових ринків збуту. Підприємство може прагнути до поліпшення свого фінансового стану за рахунок купівлі

більш дешевих товарів у країнах, де для виробництва існують кращі умови. Досить часто компанії переслідують реалізацію непотрібного обладнання, залишків сировини. Зовнішньоекономічна діяльність може підвищити рівень технічного виробництва, якість продукції та кваліфікацію робітників за рахунок набуття нових знань.

Від виду діяльності залежать порядок ведення та законодавчі обмеження, кожний із видів має свої нюанси, які підприємець повинен урахувати (табл. 1). Стратегія зовнішньоекономічної діяльності має на увазі ретельний розгляд усіх альтернативних варіантів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що відносяться до довгострокових цілей їх обґрунтування, для прийняття тих чи інших рішень.

Готуючись до здійснення ЗЕД, учасники детально досліджують потенційних контрагентів, з якими можуть створюватися угоди. Перевага віддається країнам, з якими склалися нормальні ділові відносини. Критерієм вибору способу виходу на світовий ринок служить мінімізація витрат на здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Під час здійснення зовнішньої діяльності важливо враховувати культурні особливості країни-споживача, демографічну ситуацію країни-партнера, екологічну ситуацію та мовні особливості країни (особливо під час заповнення контракту). Вибираючи країну-партнера, потрібно вивчити різні аспекти потенційних партнерів (рис. 1) [3].

Товариство з обмеженою відповідальністю «Науково-виробничий комплекс «Технологія підйому» – одне з найбільш розвинених підприємств СНД у галузі важкого машинобудування, яке має майже 20-річний досвід конструювання, виготовлення і постачання підйомно-транспортного устаткування на ринки України та за кордон.

Продукція, що випускається на ТОВ «НВК «Технологія підйому», експортується практично в усі країни СНД, а також до Болгарії, Угорщини, Туреччини. Підприємство здійснює зовнішньоекономічну діяльність на підставі статуту і під час виконання користується повним обсягом прав суб'єкта ЗЕД. ТОВ «НВК «Технологія підйому» відправляє спеціалістів на стажування до інших країн, має право одержувати кредити в іноземній валюті від зарубіжних країн-партнерів, може виступати суб'єктом інвестиційної діяльності, укладати та реалізовувати експортні контракти.

Зовнішньоекономічна діяльність ТОВ «НВК «Технологія підйому» сьогодні полягає в укладанні та реалізації експортних та імпорتنих контрактів.

Таблиця 1

Види зовнішньоекономічної діяльності

№	Вид діяльності	Характеристика
1	Зовнішньоторговельна діяльність	Сюди відноситься будь-яка діяльність з обміну, імпорту та експорту товарів, робіт, послуг, інформації і плодів інтелектуальної діяльності. Також у цю сферу входять міжнародний лізинг, кліринг (організація розрахунків), інжиніринг (інженерно-консультаційні роботи і послуги) і деякі інші види діяльності.
2	Виробничі кооперації	Це співпраця підприємств із різних країн, яке заснована на міжнародному поділі праці. Учасники кооперації поділяють основні завдання між собою, спільно планують імпорт і експорт продукції, ведуть спільні наукові і технічні розробки.
3	Інвестиційне співробітництво	Це організація спільного виробництва з компаніями з інших країн шляхом залучення взаємних інвестицій. Вона також передбачає загальну організацію виробництва, обмін технологіями і спільну реалізацію продукції. Така співпраця з іноземними компаніями вважається найбільш ризикованою.
4	Фінансові та валютні операції	Зазвичай проводяться паралельно з іншими видами ЗЕД. До них відносяться організація валютних рахунків і рух грошей між ними, обмін валют, кредитування, співфінансування та проектне фінансування.

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

Рис. 1. Аспекти, необхідні для вивчення під час вибору країни-партнера для здійснення ЗЕД
Джерело: сформовано авторами на основі [3]

Імпорт у ТОВ становить значну частину зовнішньоторговельного обігу та необхідний для забезпечення виконання контрактів з імпорту, для забезпечення ремонту, відновлення та заміни основних фондів. Компанія має успішний досвід робіт на ринку, проявляє індивідуальний підхід до кожного клієнта, продукція проходить сертифікацію. Ці та інші чинники допомогли їй зайняти одне з провідних місць на ринку підйомно-транспортного устаткування.

Для поліпшення зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві необхідно:

1. створити відділ зовнішньоекономічних зв'язків. Сьогодні управлінням зовнішньоекономічною діяльністю ТОВ «НВК «Технологія підйому» займається кілька людей із різних відділів. Судячи з масштабів імпорту, управлінням ЗЕД розвинено нестатньо, отже, головною пропозицією є чітка зміна організаційної структури – створення самостійного департаменту зовнішньоекономічних зв'язків;

2. рекламувати свою продукцію за допомогою спеціалізованих періодичних видань Державного інформаційно-аналітичного центру моніторингу зовнішніх торгових ринків;

3. використовувати торгові представництва України за кордоном для організації презентацій української експортної продукції, проведення семінарів, лекцій, симпозіумів;

4. брати участь у виставках у межах країни та за кордоном. Це допоможе знайти партнерів та показати свою продукцію іншим підприємствам;

5. укріплювати зв'язки з офіційними закордонними установами і представництвами України за кордоном з метою проведення ними попередніх маркетингових досліджень (ознайомлення зацікавленої зарубіжної аудиторії із запланованою на експорт продукцією, консультування експортерів із питань закордонного законодавства, норм і правил поведінки на ринку, стандартів, сертифікатів та інших вимог до якості товарів);

6. формувати зв'язки з підприємствами, які використовують прогресивні технології та технічні рішення у виробництві;

7. під час виробництва та планування своєї діяльності орієнтуватися на зарубіжні ринки і використовувати технічно складні та капіталомісткі вироби;

8. оновити техніку на підприємстві з метою збереження якості продукції та її конкурентоспроможності на внутрішніх ринках;

9. створити на взаємовигідних умовах транснаціональні та міжнаціональні корпорації.

Потрібно не тільки мати у своєму розпорядженні своєчасну і точну інформацію, а й уміти осмислювати її, робити необхідні висновки й результативно втілювати в управлінських рішеннях. Звідси, необхідність присутності інформаційного складника в керуванні очевидна, оскільки він є основою всього управлінського процесу [4].

Головною пропозицією вдосконалення є впровадження самостійного департаменту зовнішньоекономічних зв'язків на підприємстві. Він допоможе вирішувати такі завдання: здійснення завдань по валютних надходженнях; вивчення, використання і прогнозування кон'юнктури ринку, визначення кращих умов експорту для здобуття прибутку; підвищення якості та конкурентоспроможності товарів; дослідження тенденцій та нових технологій, що використовуються фірмами за кордоном, пошук можливих для впровадження на підприємстві; обговорення зовнішньоекономічної діяльності з генеральними постачальниками.

Служба контролінгу повинна аналізувати звітність (внутрішню і зовнішню), економічні показники використання ресурсів, визначати напрями майбутнього розвитку ТОВ «НВК «Технологія підйому».

Служба контролінгу підприємства повинна виконувати функції, які включають такі основні напрями [5]:

- нормування витрат;
- за відхилення від норм розробляти заходи щодо поліпшення;
- прогноз розвитку ринку та ціноутворення;
- аналіз тенденцій розвитку підприємства;
- передбачення господарської і комерційної діяльності залежно від зміни умов роботи;
- координація мети різних рівнів управління для досягнення загальної мети фірми;
- відстеження фінансового стану фірми та забезпечення максимального прибутку.

Система контролінгу має забезпечити розвиток та оперативне прийняття управлінських рішень з оптимальним використанням усіх ресурсів організації.

Для досягнення високої ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «НВК «Технологія підйому» необхідно враховувати два підходи до управління міжнародним бізнесом. Управління зовнішньоекономічною діяльністю можна розглядати як функцію менеджменту, яка повинна виконуватися шляхом загальних функцій. Планування ЗЕД повинно відбуватися на підприємстві постійно. Весь процес поділяється на дві стадії [6]:

1. розроблення та вибір альтернативних стратегій ЗЕД (стратегічне планування);
2. визначення тактики здійснення вибраної стратегії (тактичне планування).

Також підприємству в роботі слід дотримуватися етики ведення бізнесу за напрямками: етика відносин зі споживачами, зі співробітниками, етика довкілля, екологічна етика, етика відносин із партнерами, конкурентами, суспільством, державою та міжнародна етика. Для вдосконалення способів прийняття, обробки та зберігання інформації підприємству рекомендовано використовувати інформаційну систему.

Висновки і пропозиції. Підприємство є основою ланкою зовнішньоекономічної діяльності. Вихід підприємства на міжнародний ринок призводить до цілої низки позитивних моментів як

для нього самого, так і для економіки країни у цілому. Серед них відзначимо такі:

– додаткове стимулювання зростання (або стабілізації) національної економіки;

– можливість гнучко й оперативно реагувати на зміни зовнішньоекономічних чинників, оптимально застосовувати певні виробничі ресурси з метою раціонального використання переваг міжнародного поділу праці;

– партнери з різних країн у рамках співпраці з Росією істотно впливають на розвиток підприємництва, підвищення його технічного і технологічного рівнів, що веде до економічного зростання;

– підприємство, замкнуте лише на національний господарський комплекс, позбавлене здорової конкуренції ззовні, розвивається не настільки ефективно.

Підприємство може здійснювати різні види зовнішньоекономічної діяльності, серед яких – зовнішня торгівля, міжнародні валютно-фінан-

сові та кредитні відносини, міжнародні виробничі спеціалізація та кооперація, міжнародний маркетинг, моніторинг національної економічної та ін. Від вибору виду ЗЕД залежать планування та подальші зміни в політиці компанії.

До вибору країни-партнера також потрібно відноситися відповідально, досліджувати їх політику й асортимент, брати до уваги мовні, культурні та правові особливості.

Досліджено сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності підприємства ТОВ «НВК «Технологія підйому» та запропоновано шляхи поліпшення діяльності, серед яких – створення окремого органу управління та планування ЗЕД, упровадження системи контролінгу та ін.

Для підприємств є дуже важливим ведення зовнішньоекономічної діяльності, адже це дає змогу розвиватися, поліпшувати свою продукцію, добувати нові знання та зв'язки, а також виходити на нові ринки збуту.

Список використаних джерел:

1. Визначення зовнішньоекономічної діяльності. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зовнішньоекономічна_діяльність (дата звернення: 19.11.2019).
2. Порядок та основні правила зовнішньоекономічної діяльності бізнесу. URL: <https://vsezaimyonline.ru/business/vjed-ip-ooo.html> (дата звернення: 19.11.2019).
3. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник / за ред. І.І. Дахно. Київ : ЦУЛ, 2009.
4. Інформаційні технології в управлінні підприємством. URL: http://e-works.com.ua/work/4455_Informaciini_tehnologii_IT_v_upravlinni_pidpriemstvom_gotelno_restorannogo_biznesy.html (дата звернення: 19.11.2019).
5. Функції служби контролінгу. URL: https://pidruchniki.com/15970122/finansii/funktsiyi_sluzhbi_kontrolingu (дата звернення: 19.11.2019).
6. Управління зовнішньоекономічною діяльністю. URL: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1289&T=03&lng=1&st=0 (дата звернення: 19.11.2019).
7. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : навчальний посібник / за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. Київ 2012.

References:

1. Vyznachennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Definition of foreign economic activity] Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Zovnishnoekonomichna_diialnist (accessed 11 November 2019).
2. Porjadok ta osnovni pravyla zovnishnoekonomichnoi diialnosti biznesu. [Procedure and basic rules of foreign economic activity of business] Available at: <https://vsezaimyonline.ru/business/vjed-ip-ooo.html> (accessed 11 November 2019).
3. Dakhno I. I. (ed.) (2009) Rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Regulation of foreign economic activity]. K.: TsUL.
4. Informatsiini Tekhnologiiia v upravlinni pidpriemstvom [Information technology in enterprise management] Available at: http://e-works.com.ua/work/4455_Informaciini_tehnologii_IT_v_upravlinni_pidpriemstvom_gotelno_restorannogo_biznesy.html (accessed 11 November 2019).
5. Funktsii sluzhby kontrolingu [Controlling service functions]. Available at: https://pidruchniki.com/15970122/finansii/funktsiyi_sluzhbi_kontrolingu (accessed 11 November 2019).
6. Upravlinnia zovnishnoekonomichnoi diialnistiu [Management of foreign economic activity]. Available at: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k1289&T=03&lng=1&st=0 (accessed 11 November 2019).
7. Kozak Yu. H., Lohvinova N. S., Zaets M. A. (ed.) (2012) Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv [Foreign economic activity of enterprises]. Kyiv.

Мангушев Д. В.
Евтушенко В. А.
Задорожный В. И.

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина

ИССЛЕДОВАНИЕ И ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Резюме

В современном мире перед каждым предприятием возникают вопросы увеличения своей доходности. Одним из средств выхода на новые рынки, повышения качества продукции и увеличения прибыли является совершенствование внешнеэкономической деятельности. Предпосылкой успешной деятельности каждого предприятия является эффективность и структура управления. Компания может заниматься экспортом, импортом, реэкспортом и реимпортом. В статье рассмотрены теоретические аспекты исследования внешнеэкономической деятельности предприятия, практические предпосылки интеграции предприятий в мировую экономику. Проанализирована внешнеэкономическая деятельность предприятия на примере ООО «НПК «Технологии подъема», а также дана оценка ее нынешнего состояния. Освещены проблемы внешнеэкономической деятельности предприятия и предложены пути по ее улучшению и более эффективному управлению. **Ключевые слова:** ВЭД, предприятие, внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, управление, планирование.

Mangushev Dmitriy
Yevtushenko Viktoria
Zadorozhniy Vadym

V.N. Karazin Kharkiv National University

RESEARCH AND WAYS TO IMPROVE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Summary

In today's world, every business is faced with the question of increasing its profitability. One of the means of entering new markets, improving product quality and increasing profits is the improvement of foreign economic activity. The prerequisite for successful activity of each enterprise is efficiency and management structure. Any business should build strong foreign economic relations and plan its activities to increase sales and build long-term relationships with other countries. The foreign economic activity of the enterprise is a sphere of economic activity connected with the international production and scientific and technical cooperation, export and import of production, entering of the enterprise on the foreign market. In the conditions of formation of market relations, the role of planning of foreign economic activity increases. When outsourcing, an enterprise may pursue one or more goals. Foreign economic activities can increase the level of technical production, product quality and skills of workers by acquiring new knowledge. The company can deal with export, import, re-export and re-import. Analysis of foreign economic activity is necessary to achieve maximum efficiency in the sale of goods. The article deals with theoretical aspects of research of foreign economic activity of enterprise, practical prerequisites for integration of enterprises into the world economy. Foreign economic activity of LLC "NVK Lifting Technology" today is the conclusion and implementation of export and import contracts. The main improvement proposition is the establishment of an independent foreign economic relations department at the enterprise. It will help to carry out a number of tasks more efficiently and promptly, will be engaged in forecasting, planning and research. The foreign economic activity of the enterprise on the example of LLC "NVK Lifting Technologies" is analyzed, and an assessment of its current state is given. The criteria for choosing a partner country to conduct foreign economic activity are determined. The problems of foreign economic activity of the enterprise are highlighted and the ways for its improvement and better management are suggested.

Keywords: FEA, enterprise, foreign economic activity, export, import, management, planning.
